

**“Musik fra Christian III's tid”
- nogle supplerende oplysninger til udgivelsen i
Dania Sonans IV og V**

Henrik Glahn

Siden udsendelsen af ovennævnte projekt er der dukket enkelte oplysninger op af biografisk og kildemæssig art, som jeg gerne vil bringe videre i det følgende som supplement til indledning, resp. revisionsberetning i de to bind af Dania Sonans.

1. Jørgen Preston/Preston (Dania Sonans IV s. 58-59)

Lederen af Christian III's kantori er den lokale musiker, der med sine i alt 19 større og mindre kompositioner stærkest har præget stemmebøgernes repertoire. Det er derfor af interesse, at der til de sparsomt overleverede data om hans liv og levned nu kan føjes den hidtil savnede viden om hans herkomst. I en artikel i Personalhistorisk Tidsskrift 1987 nr. 1 har overarkivar, dr. phil. Vello Helk fremdraget nogle hidtil ukendte lister over magisterpromotioner ved Københavns Universitet fra perioden 1544-1580, hvoraf det fremgår, at en person benævnt *Georgius Preston Scotus* blev promoveret som magister den 14. maj 1545. Den kongelige “sangmester” – med hvem den nævnte må være identisk – stammede altså fra Skotland.

Udover at der hermed er givet et spor til videre forfølgelse, er det bemærkelsesværdigt, at Jørgen Preston åbenbart kombinerede sit musikerkendskab med akademisk lærdom. Hvis man forestiller sig, at Jørgen Preston var indskrevet ved universitetet i perioden 1543-45, kan hans vejleder næppe have været andre end lektoren i matematik og “lector musices” Matz Hack, som i øvrigt netop i 1545 forlod Københavns Universitet og drog til Wittenberg. Man kan i denne sammenhæng pege på, at Matz Hacks eneste bidrag til stemmebøgerne er en lærd fuge (= kanon), indført i bøgerne umiddelbart efter en tilsvarende komposition af Jørgen Preston. jfr. Dania Sonans IV nr. 33 og 35.

2. Constitues eos (Dania Sonans V, Part II nr. 1)

Kort efter udsendelsen af dette binde opdagede eg, at den anførte motet, som i Bassus angiver Nic. Gombert som komponist, findes i den store polske orgeltabulatur fra 1537-48 sammenstillet af Johannes af Lublin¹. Kompositionen foreligger her i femstemmig transskription for tasteinstrument, tilmed gengivet næsten enslydende to steder i tabulaturet, begge steder uden

1. Facs.udg. jfr. D. S. IV s. 57 note 15. – Tabulaturet er udgivet i transskription ved J.R. White i *Corpus of Early Keyboard Music* 63, 1964.

komponistangivelse. Versionen bekræfter den i min revisionsberetning fremsatte formodning om, at stemmebøgernes VI vox er en tilføjelse til motettens oprindelige femstemmige form, som er identisk med gengivelsen i stemmebøgernes D, A, T, V og B.

Den meddelte konkordans til stykket bærer tydeligt præg af dens indretning til udførelse på orgel: D og A, r esp. T og V flyder ofte sammen, hvorimod B stort set fastholdes som i den oprindeligt vokale sats. Forekomsten i den polske kilde er et vidnesbyrd blandt flere om forbindelsen mellem musiktraditionen i Polen og Preussen, som er genspejlet i det danske repertoire i kraft af Jørgen Heydes formidlende indsats (jfr. også D.S. IV s. 56 ff).

Det skal tilføjes, at konkordansen i det polske håndskrift ikke – selv hvis den konstateret forud for udgivelsen – havde udelukket optagelsen af "Constitues eos" i det udgivne repertoire, som jo principielt er begrænset til samlingens unika. Ligesom i enkelte andre værker har motetten sin berettigede plads inden for det til udgivelse afgrænsede stof, i og med at dens version er anderledes beskaffen end den polske kildes. Den må placeres i den kategori, som jeg i indledningen til D. S. V s. 19 har givet betegnelsen "quasiunica".

3. Erhart Herdegen (jfr. Dania Sonans IV s. 30).

Jørgen Heydes efterfølger som øverste trompeter fra 1556 til o. 1560, organiserede som sin forgænger et sæt stemmebøger til det kongelige trompeterkorps, kort beskrevet i indledningen til Dania Sonans IV. herdegen optræder i regnskaberne fra 1550 og har altså virket i trompeterkorps i 6 år under Jørgen Heydes ledelse. Som supplerende oplysning til omtalen af Herdegen i hidtidige musikhistoriske fremstillinger skal her blot nævntes, at han forud for sin ansættelse ved Christian III's trompeterkorps har haft en tilsvarende funktion ved Hertug Ulrich VI af Würtembergs hof i stuttgart. I følge Martin Ruhnke² figurerer Herdegen som trompeter i Stuttgarter-hoffets regnskaber i 1545 og 1549. I 1550 døde Hertug Ulrich. Efterfølgeren Hertug Christof synes at have foretaget en radikal udskiftning af det eksisterende hofkapels besætning, i hvilken forbindelse Herdegen da er søgt til nordligere himmelstrøg.

Hvorvidt der har bestået en nærmere forbindelse mellem det danske og det würtembergske hof eller mellem de respektive hofkapeller, er indtil videre uafklaret. Men Herdegens tidligere tilknytning til hofkapellet i Stuttgart vil måske kunne kaste lys over beskaffenheden af det repertoire, som indeholdes i stemmebøgerne KB Gl. kgl. Saml. 1873. 4, på hvis bind Erhart Herdegens initialer findes indstemplede. Det er min hensigt at fremlægge en undersøgelse over dette repertoire, som afspejler en anden fase af det danske hofkapels historie på Christian III's tid.

Summary

2. Martin Ruhnke: Beiträge zu einer Geschichte der deutschen Hofmusikkollegien im 16. Jahrhundert. Berlin 1963 s. 239.

The editor of Music from the Time of Christian III (Dania Sonans IV (1978) and V (1986) offers the following details supplementary to the information contained in the edition.

The first concerns the composer *Jørgen Preston*, who was the leader of the Royal Chapel singers ca. 1545-1553. As his country of origin has always been a matter of uncertainty, it is of interest to learn that in a newly-discovered source in which his having absolved the "magister" degree at Copenhagen University in May 1545 is recorded, he appears under the name *Georgius Preston Scotus*. His way from Scotland to Denmark, whether direct or indirect, has not yet been investigated.

Secondly, the motet *Constitues eos* a 6 voc. (Dania Sonans V, pt.2,no.1), wrongly attributed to Gombert in one of the part books, also occurs in "The Lublin Tablature", a Polish source contemporary with the Danish MSS (ca. 1540), in a 5-part version arranged for organ. The model for the organ arrangement is present i D, A, T, V and B of the Danish version.

Finally, the studies of M. Ruhnke add to the biography of Erhart Herdegen, who succeeded *Jørgen heyde* as leader of the Royal Chapel in 1556 and was evidently responsible for a second set of part books incompletely preserved in the Royal Library in Copenhagen that E.H. served as trumpeter at the German Ducal Chapel in Württemberg (Stuttgart) in the years before 1550, when he was appointed a trumpeter by Christian III. The editor is preparing a closer examination of the repertory contained in Herdegen's part books which will be published at a later date.

(Translated by John Bergsagel)